

2η ενότητα

ΓΛΩΣΣΑ – ΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μάθουμε να αναγνωρίζουμε τον συντακτικό ρόλο των δευτερευουσών προτάσεων και να διακρίνουμε τις **ονοματικές** από τις **επιρρηματικές** δευτερεύουσες προτάσεις.

Θα μάθουμε τον ρόλο και τη σημασία των **βουλητικών**, **ειδικών** και **ενδοιαστικών** προτάσεων και θα ασκηθούμε στη χρήση τους στον προφορικό και τον γραπτό λόγο.

Θα αντιληφθούμε ότι η **ίδια λέξη** μπορεί να έχει **διαφορετική σημασία** ανάλογα με το κείμενο και τις περιστάσεις της επικοινωνίας στις οποίες χρησιμοποιείται.

Θα ασκηθούμε στη διατύπωση **κριτικού** λόγου.

Θα αναπτύξουμε τη σκέψη και τον προβληματισμό μας σχετικά με την αξία της **γλώσσας** για την **επικοινωνία** και την **έκφραση** των ανθρώπων.

Κοινό θέμα: η Γλώσσα

Πολυτροπικό κείμενο με θέμα τη Γλώσσα

Βρείτε το κοινό θέμα των παρακάτω εισαγωγικών κειμένων. • Γιατί νομίζετε ότι το κείμενο 4 συμπεριλήφθηκε σε αυτή την επιλογή κειμένων; • Ποια σχέση έχει με τα άλλα;

Κείμενο Ι [Γλώσσες που χάνονται]

Οι γλώσσες που μιλούν οι άνθρωποι σε όλη την υφήλιο είναι σήμερα γύρω στις 6.000. Και σύμφωνα με τους ειδικούς, σε έναν αιώνα οι μισές από αυτές θα έχουν χαθεί. Αυτό σημαίνει ότι, κατά μέσο όρο, κάθε δύο βδομάδες μια γλώσσα πεθαίνει.

Ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε στο αγγλικό περιοδικό *Prospect* αφηγείται την περίπτωση του Μπρους Κόνελ, ενός γλωσσολόγου που έκανε έρευνες στο Καμερούν. Ο Κόνελ συνάντησε εκεί έναν άνθρωπο που ονομαζόταν Μπαγκόν, ο οποίος ήταν ο τελευταίος άνθρωπος στον κόσμο που μπορούσε να μιλήσει τη γλώσσα Καμπάζε. Καθώς ήταν παραφορτωμένος με άλλες υποχρεώσεις, ο γλωσσολόγος αποφάσισε να ξαναπάει την επόμενη χρονιά στο Καμερούν, για να μελετήσει σε βάθος τη γλώσσα Καμπάζε. Αλλά όταν έφτασε στο Καμερούν, στα μέσα Νοεμβρίου του 1995, έμαθε ότι ο Μπαγκόν είχε πεθάνει στις 5 Νοεμβρίου. «Στις 4 Νοεμβρίου 1995 η γλώσσα Καμπάζε υπήρχε ακόμη ως μια από τις ομιλούμενες γλώσσες στον κόσμο. Στις 6 Νοεμβρίου ήταν μια νεκρή γλώσσα». [...]

Δύο πληθυσμοί που μιλούν την ίδια γλώσσα, αν εγκατασταθούν σε διαφορετικούς τόπους και δεν επικοινωνούν συχνά μεταξύ τους, σιγά σιγά διαφοροποιούν την κοινή τους γλώσσα, η οποία διαιρείται σε δύο διαλέκτους. Και έπειτα οι δύο διάλεκτοι διαφοροποιούνται ακόμα περισσότερο, ώπου γίνονται δύο ξεχωριστές γλώσσες, που δεν μπορούν να κατανοήσουν η μια την άλλη.

Η αναγκαία προϋπόθεση ώστε να γεννηθεί και να διατηρηθεί μια διαφορετική γλώσσα είναι επομένως ο φυσικός διαχωρισμός και η σχετική απομόνωση των πληθυσμών.

Ενώ στο μακρινό παρελθόν οι άνθρωποι έβλεπαν τη διαφορετικότητα των γλωσσών και την ασυνεννοησία που πήγαζε από αυτήν ως μια θεϊκή κατάρα (όπως δηλώνει και ο μύθος του πύργου της Βαβέλ), σήμερα η πληθώρα των διαφορετικών γλωσσών μάς φαίνεται ως ένα επιθυμητό αγαθό, ως μια πολύτιμη κληρονομιά που πρέπει να διασωθεί. Σήμερα γνωρίζουμε ότι, όταν πεθαίνει μια γλώσσα, χάνεται μαζί της και μια «κοσμοαντίληψη», μια ορισμένη αναπαράσταση του κόσμου, διαφορετική από όλες τις άλλες. Το ερώτημα είναι βέβαια πώς μπορεί να διατηρηθεί αυτή η γλωσσική διαφορετικότητα. Αν ο αναγκαίος όρος για να γεννηθεί και να διατηρηθεί μια διαφορετική γλώσσα είναι η σχετική απομόνωσή της, τότε η επανάστασή της επικοινωνίας διακόπτει το «φυσικό» κύκλο γέννησης των γλωσσών. Είναι βέβαιο ότι γλώσσες πέθαιναν πάντοτε στην πορεία της ιστορίας, αλλά στο μεταξύ γεννιούνταν άλλες. Ενώ αντίθετα, με τα σύγχρονα συστήματα μαζικής επικοινωνίας και μεταφορών, αυτή η γέννηση νέων γλωσσών παρεμποδίζεται. Και εδώ, όπως και στη βιολογία, η εξαφάνιση των ειδών δεν οφείλεται μόνο στους θανάτους αλλά κυρίως στη μείωση των γεννήσεων. Δεν υπάρχουν επομένως εύκολες λύσεις στο πρόβλημα. Απομένει έτσι εκείνος ο κόμπος στο λαιμό κάθε φορά που μαθαίνουμε πως μια γλώσσα χάθηκε και ένας κόκκος ανθρωπίνης σκέψης διαλύθηκε μέσα στη σιωπή του σύμπαντος.

Οι μηχανισμοί γένεσης & θανάτου μίας γλώσσας

Η ιδιαιτερότητα της εποχής μας

«Ο θάνατος των γλωσσών», ένθετο «Βιβλιοθήκη», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2000

Ερώτηση κατανόησης

Πώς «πεθαίνουν» οι γλώσσες; • Γιατί δε γεννιούνται σήμερα νέες γλώσσες; • Ποια είναι η αληθινή απώλεια, όταν χάνεται μια γλώσσα;

Απώλεια μίας γλώσσας= απώλεια μίας κοσμοαντίληψης, ενός διαφορετικού τρόπου σκέψης

Κείμενο 2 [Η δύναμη της γλώσσας]

(Το σάνγκο είναι μια γλώσσα που μιλιέται από φυλές της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας. Επειδή η χώρα ήταν παλιά αποικία της Γαλλίας, επίσημη γλώσσα της χώρας, γλώσσα της διοίκησης και της εκπαίδευσης είναι ακόμα τα γαλλικά. Στο απόσπασμα που ακολουθεί συζητούν δύο συγγραφείς, ένας Αφρικανός και ένας Έλληνας.)

A – Οι περισσότεροι ξένοι συγγραφείς παρουσιάζουν την Αφρική σαν ένα φυσικό πάρκο. Ενδιαφέρονται πρωτίστως για τη χλωρίδα και την πανίδα της. [...]

E – Πολλοί τουρίστες βλέπουν την Ελλάδα αποκλειστικά σαν αρχαιολογικό χώρο. Τους ξαφνιάζει που είναι κατοικημένη.

A – Έχω συχνά την εντύπωση ότι βρισκόμαστε ακόμη υπό αποικιακό καθεστώς. Αποδεχόμαστε σιωπηλά τις αυθαιρεσίες της εξουσίας, της αστυνομίας, του στρατού. Κατοικούμε μια άνομη γη. Κανείς δε διαμαρτυρόταν παλιά όταν ένας Γάλλος στρατιωτικός έκλεινε την τηλεόραση του καφενείου, επειδή τον ενοχλούσε. Το ίδιο θα μπορούσε να κάνει και σήμερα ένας μπάτσος χωρίς να προκαλέσει περισσότερες αντιδράσεις. Είμαστε ένας λαός χωρίς φωνή.

E – Κι όμως, έχετε μια γλώσσα βροντερή, ικανή να επιβάλει τη φωνή της.

A – Έτσι είναι. Έχουμε τη μουσική, αλλά δε βρήκαμε ακόμη τα λόγια. Τα σάνγκο είναι ίσως το τελευταίο μας όπλο. Οι λαοί που έχασαν τη γλώσσα τους είναι ανίκανοι να προστατέψουν τον εαυτό τους. [...] Αλλά μπορεί κανείς στην ηλικία μου να γράψει σε άλλη γλώσσα από αυτή που έχει συνηθίσει;

E – Οι λέξεις θα σου θυμίσουν την ηλικία που είχες, όταν τις έμαθες.

A – Όταν μιλάω με τη γυναίκα μου, ξεχνάω ότι είμαι μεγαλύτερός της. Νομίζω ότι έχω την ίδια ηλικία με τα εγγόνια μου όταν παίζω μαζί τους. Έχω δηλαδή όλες τις ηλικίες ταυτόχρονα και γι' αυτό ξαφνιάζομαι όταν βλέπω στον καθρέφτη πάντα τον ίδιο γέρο.

Βασίλης Αλεξάκης, Οι ξένες λέξεις, εκδ. Εξάντας, 2003

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Προσπαθήστε να ξεχωρίσετε ποια λόγια ανήκουν στον Αφρικανό και ποια στον Έλληνα συγγραφέα. Μπροστά από κάθε παύλα σημειώστε αντίστοιχα ένα Α ή ένα Ε.

2 Πώς μπορεί να αισθάνεται, κατά τη γνώμη σας, ένας άνθρωπος του οποίου η μητρική γλώσσα είναι τα σάνγκο, και όμως το σχολείο, οι δημόσιες υπηρεσίες, τα βιβλία και οι εφημερίδες της χώρας του μιλούν γαλλικά: **Στερείται ένα από τα πιο βασικά αγαθά της ζωής του, τη γλώσσα. Η σκέψη και ο λόγος συνδέονται άμεσα.**

Αισθάνεται ξένος στον ίδιο του τον τόπο, χωρίς ταυτότητα ή προσωπικότητα. Αδύναμος να προσεγγίσει

Κείμενο 3 [Ο εφιάλτης της Νέας Ομιλίας]

τις αξίες της φυλής του, τις παραδόσεις, τα έθιμά του. Η γλώσσα είναι ο πολιτισμός, η ιστορία και οι παραδόσεις.

(Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από ένα μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας και αναφέρεται σε μια φανταστική μελλοντική κοινωνία με ολοκληρωτικό καθεστώς. Ένα από τα μέσα ελέγχου των πολιτών είναι η γλώσσα, η οποία ονομάζεται Νέα Ομιλία.)

[Στον αυτοματισμό και στην ακρήστευση της σκέψης] βοηθούσε και το γεγονός ότι υπήρχε πολύ μικρή εκλογή στις λέξεις. Το λεξιλόγιο της Νέας Ομιλίας, σε σύγκριση με το δικό μας, ήταν πολύ μικρό, και αναζητούσαν διαρκώς καινούριους τρόπους να το λιγοστέψουν πιο πολύ. Η Νέα Ομιλία διέφερε πραγματικά από όλες τις άλλες γλώσσες σε τούτο: κάθε χρόνο γινόταν πιο φτωχή, αντί να εμπλουτίζεται. Κάθε αφαίρεση που της έκαναν ήταν κέρδος, γιατί όσο λιγότερη ευχέρεια έχει κανείς να διαλέξει ανάμεσα σε λέξεις, τόσο μικρότερος είναι ο πειρασμός να σκεφτεί. Έλπιζαν να δημιουργήσουν τελικά μια ομιλία που θα έβγαине από το λα-ρύγγι χωρίς καμιά συμμετοχή του εγκεφάλου.

Τζωρτζ Όργουελ, 1984, Ο μεγάλος αδελφός, μτφρ. Ν. Μπάρτη, εκδ. Κάκτος, 1999

Ερώτηση κατανόησης

Ποιο είναι το κύριο χαρακτηριστικό της *Νέας Ομιλίας*; • Ποιος θα μπορούσε να είναι ο αληθινός σκοπός των εμπνευστών της *Νέας Ομιλίας*;

Κείμενο 4 [Παπαφίγκος]

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Τι είδους κείμενο είναι αυτό; • Για ποιο σκοπό έχει δημιουργηθεί; Πολυτροπικό κείμενο, διαφήμιση, ενημέρωση
- 2 Από πόσες και ποιες γλώσσες προέρχονται οι λέξεις του κειμένου; (Χρησιμοποιήστε, αν χρειάζεται, ετυμολογικά και ξενόγλωσσα λεξικά.)
- 3 Εντοπίστε τις σύνθετες ελληνικές λέξεις και χωρίστε τες στα συστατικά τους. • Είναι όλα ελληνικά;
- 4 Ποιες από τις ξένες λέξεις που εντοπίσατε κλίνονται σύμφωνα με το ελληνικό κλιτικό σύστημα και ποιες όχι;

meze: τουρκική λέξη
pizzeria, delivery, reserve

Διαφημιστικό φυλλάδιο

B1

Ονοματικές και επιρρηματικές προτάσεις

Ακούω και μιλώ

1. Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια διασκευή της 1ης παραγράφου του κειμένου 1.
«Οι ομιλούμενες γλώσσες σε όλη την υφήλιο σήμερα είναι γύρω στις 6.000 και σύμφωνα με τους ειδικούς σε έναν αιώνα οι μισές από αυτές θα έχουν χαθεί. Αυτό σημαίνει κατά μέσο όρο τον θάνατο μιας γλώσσας κάθε δύο βδομάδες».
- α. Τι έχει αλλάξει σε σύγκριση με το αρχικό κείμενο; • Τι έχει αντικατασταθεί με τις υπογραμμισμένες λέξεις;
- β. Ποιος είναι ο συντακτικός ρόλος των υπογραμμισμένων λέξεων;
- γ. Τα κομμάτια που λείπουν είναι ισοδύναμα με τις λέξεις που χρησιμοποιούνται εδώ;

2. Κάντε παρόμοιους μετασχηματισμούς και σε άλλες φράσεις του ίδιου κειμένου.

«όταν έφτασε στο Καμερούν, έμαθε ότι ο Μπαγκόν είχε πεθάνει»	
«Η αναγκαία προϋπόθεση <u>ώστε</u> <u>να γεννηθεί και να διατηρηθεί</u> <u>μια διαφορετική γλώσσα</u> »	

3. Κάντε τώρα το αντίστροφο, δηλαδή αντικαταστήστε την υπογραμμισμένη λέξη με ολόκληρη πρόταση.

«Στις 6 Νοεμβρίου ήταν μια <u>νεκρή</u> γλώσσα»	

Τι πρέπει να γνωρίζω

- Υπάρχουν κάποιες **δευτερεύουσες προτάσεις** που είναι **ισοδύναμες με ονόματα** (ουσιαστικά, επίθετα) ή **αντωνυμίες**.
- Οι προτάσεις αυτές εξαρτώνται από μια άλλη πρόταση (κύρια ή δευτερεύουσα) και χρησιμοποιούνται στον λόγο στη θέση ονομάτων και αντωνυμιών. Δηλαδή, μπορούν να είναι το **υποκείμενο ή το αντικείμενο του ρήματος ή προσδιορισμός** κάποιου ονομαστικού όρου της πρότασης από την οποία εξαρτώνται.
- Οι προτάσεις αυτές λέγονται δευτερεύουσες **ονοματικές προτάσεις**.

Διαβάζω και γράφω

1. α. «Καθώς ήταν παραφορτωμένος με άλλες υποχρεώσεις, ο γλωσσολόγος αποφάσισε να ξαναπάει την επόμενη χρονιά στο Καμερούν, για να μελετήσει σε βάθος τη γλώσσα Καμπάζε» (κείμενο 1).

Από το απόσπασμα παίρνουμε την πληροφορία ότι ο γλωσσολόγος αποφάσισε να πάει την επόμενη χρονιά στο Καμερούν. Ποια σημεία του κειμένου μάς λένε:

την αιτία της καθυστέρησης

τον σκοπό της επίσκεψης

- β. «όταν πεθαίνει μια γλώσσα, χάνεται μαζί της και μια “κοσμοαντίληψη”» (κείμενο 1). • Ποιο σημείο του αποσπάσματος δηλώνει:

τον χρόνο (χρονική στιγμή) της απώλειας

(Γράψτε τα σημεία αυτά μέσα στα πλαίσια.)

Παρατηρούμε ότι στα παραπάνω παραδείγματα οι πληροφορίες που αφορούν την αιτία, τον σκοπό και τον χρόνο δίνονται με ολόκληρες προτάσεις.

Τι πρέπει να γνωρίζω

- ▶ Υπάρχουν κάποιες δευτερεύουσες προτάσεις ο ρόλος των οποίων στον λόγο είναι να δίνουν πληροφορίες σχετικά με τον τόπο, τον χρόνο, την αιτία, τον σκοπό, την αναφορά (σχέση), τις προϋποθέσεις ή τα αποτελέσματα της ενέργειας που δηλώνει το ρήμα μιας άλλης πρότασης από την οποία εξαρτώνται. Δηλαδή, έχουν θέση επιρρηματικού προσδιορισμού.
- ▶ Οι προτάσεις αυτές λέγονται δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις.

2. «— Όταν μιλάω με τη γυναίκα μου, ξεχνάω ότι είμαι μεγαλύτερός της. Νομίζω ότι έχω την ίδια ηλικία με τα εγγόνια μου, όταν παίζω μαζί τους» (κείμενο 2).

- α. Χωρίστε το απόσπασμα σε προτάσεις.
- β. Βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις που περιλαμβάνονται σ' αυτό.
- γ. Ξεχωρίστε τις ονοματικές από τις επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις.
- δ. Μετατρέψτε όσες δευτερεύουσες προτάσεις μπορείτε σε κύριες.
- ε. Τελικά, ποιες δευτερεύουσες προτάσεις μπορούν να μετατραπούν σε κύριες και ποιες όχι;

B2

Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις: Ειδικές

Ακούω και μιλώ

Βρείτε στα αποσπάσματα που ακολουθούν:

- α. τις λέξεις από τις οποίες εξαρτάται κάθε υπογραμμισμένη πρόταση,
- β. τον συντακτικό ρόλο κάθε υπογραμμισμένης πρότασης.
  - «Τους ξαφνιάζει που είναι κατοικημένη» (κείμενο 2).
  - «στην αχρήστευση της σκέψης βοηθούσε και το γεγονός ότι υπήρχε πολύ μικρή εκλογή στις λέξεις» (κείμενο 3).
  - «Είναι βέβαιο ότι γλώσσες πέθαιναν πάντοτε στην πορεία της ιστορίας» (κείμενο 1).

Μαθαίνω για τις ειδικές προτάσεις

- ▶ Ειδικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εξαρτώνται συνήθως από τα ρήματα λέω, δείχνω, δηλώνω, αντιλαμβάνομαι, διαπιστώνω, γνωρίζω, αγνοώ, νομίζω, υποθέτω και πολλά άλλα με παρόμοια σημασία, καθώς και από ονόματα με ανάλογη σημασία (είδηση, γεγονός). Εισάγονται με έναν από τους ειδικούς συνδέσμους **ότι, πως, που**.
- ▶ Χρησιμοποιούνται συνήθως ως αντικείμενο του ρήματος, αλλά μερικές φορές και ως υποκείμενο (απρόσωπων ρημάτων) ή ως επεξήγηση ενός ουσιαστικού που έχει σημασία ανάλογη με τα ρήματα που προαναφέραμε, καθώς και ως επεξήγηση δεικτικών ή αόριστων αντωνυμιών ουδέτερου γένους.
- ▶ Οι ειδικές προτάσεις είναι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις.

Διαβάζω και γράφω

- Βρείτε ρήματα και ουσιαστικά που θέλουν για συμπλήρωμά τους ειδικές προτάσεις και χρησιμοποιήστε τα μέσα σε μικρά κείμενα. Υπογραμμίστε τις ειδικές προτάσεις που φτιάξατε.

Ορθογραφία

- Οι ειδικοί σύνδεσμοι *ότι, πως και που* μοιάζουν με την αναφορική αντωνυμία *ότι* και με τα ερωτηματικά επιρρήματα *πώς και πού*.
- Για να γράψουμε σωστά τις λέξεις, πρέπει να σκεφτούμε ποια σημασία θέλουμε να τους δώσουμε στον λόγο μας.

- Συμπληρώστε τις παρακάτω φράσεις με τις λέξεις που λείπουν. Προσέξτε την ορθογραφία.
  - Θυμάσαι, όταν ήμασταν μικροί, ... φοβόμασταν το σκοτάδι;
  - ..... έχεις βάλει το βιβλίο μου; Δεν το βρίσκω.
  - Σ' αυτό το μαγαζί βρίσκεις ..... μπορείς να φανταστείς.
  - Με ρώτησε ..... λέγεται το κουτί στα αγγλικά.
  - Έμαθα ..... πήρες προαγωγή.
  - Η είδηση ..... ο καιρός πρόκειται να χαλάσει τον ανάγκασε να αλλάξει τα σχέδιά του.

B3

Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις: Βουλευτικές

Ακούω και μιλώ

Βρείτε στα αποσπάσματα που ακολουθούν:

- από ποιες λέξεις εξαρτώνται οι υπογραμμισμένες προτάσεις,
- με ποια λέξη εισάγονται οι υπογραμμισμένες προτάσεις.
  - «Έλπιζαν να δημιουργήσουν τελικά μια ομιλία που θα έβγαине από το λαρύγγι χωρίς καμιά συμμετοχή του εγκεφάλου» (κείμενο 3)
  - «ήταν ο τελευταίος άνθρωπος στον κόσμο που μπορούσε να μιλήσει τη γλώσσα Καμπάζε» (κείμενο 1)
  - «Οι λαοί που έχασαν τη γλώσσα τους είναι ανίκανοι να προστατέψουν τον εαυτό τους» (κείμενο 2)

Μαθαίνω για τις βουλευτικές προτάσεις

- Βουλευτικές** λέγονται οι προτάσεις που εισάγονται με το **να** και χρησιμεύουν συνήθως για τη συμπλήρωση της έννοιας ενός ρήματος (και μερικές φορές ενός ονόματος).
- Τα πιο συνηθισμένα ρήματα που χρειάζονται για συμπλήρωμα μια βουλευτική πρόταση είναι: **πρέπει, θέλω, ζητώ, οφείλω, μπορώ** και πολλά άλλα με παρόμοια σημασία. Επίσης, ονόματα (ουσιαστικά, επίθετα) που σημαίνουν καθήκον, δυνατότητα, αξίωση κ.λπ. δέχονται για συμπλήρωμα βουλευτικές προτάσεις.
- Οι βουλευτικές προτάσεις μπορούν να είναι το **αντικείμενο** ή το **υποκείμενο** του ρήματος από το οποίο εξαρτώνται ή να λειτουργούν ως **επεξήγηση** του ονόματος από το οποίο εξαρτώνται, καθώς και ως επεξήγηση δεικτικών ή αόριστων αντωνυμιών ουδέτερου γένους.
- Επομένως οι **βουλευτικές** είναι δευτερεύουσες **ονοματικές** προτάσεις.

Διαβάζω και γράφω

1. Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τις λέξεις από τις οποίες εξαρτώνται οι δευτερεύουσες προτάσεις της προηγούμενης δραστηριότητας με άλλες, χωρίς να αλλάξει η δομή της φράσης.
2. Συγκεντρώστε σε έναν κατάλογο όλα τα ρήματα που προτείνετε. • Φτιάξτε και έναν κατάλογο ονομάτων με αντίστοιχη σημασία.
3. Χρησιμοποιήστε ρήματα και ονόματα από τους καταλόγους που φτιάξατε, για να γράψετε δικά σας παραδείγματα. • Υπογραμμίστε στη συνέχεια τις βουλευτικές προτάσεις που γράψατε.

B4

Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις: Ενδοιαστικές

Ακούω και μιλώ

Διαβάστε το κείμενο που ακολουθεί και σκεφτείτε:

- α. Τι εκφράζουν οι υπογραμμισμένες προτάσεις;
- β. Τι δηλώνουν τα ρήματα ή οι φράσεις από τις οποίες εξαρτώνται;
- γ. Ποιοι σύνδεσμοι εισάγουν τις υπογραμμισμένες προτάσεις;

Κείμενο 5 [Η ελληνική γλώσσα και το Διαδίκτυο]

[...] Έτσι, ο ελληνόφωνος χρήστης επιλέγει όλο και πιο συχνά τους αγγλόφωνους κόμβους για την ενημέρωσή του, από τα γνωστά yahoo, cnn, abn, nbc κ.λπ. [...] χωρίς να ξεχνάμε τις αγγλόφωνες εφημερίδες και τα περιοδικά, κυρίως τα ειδικά, στα οποία ανατρέχουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι. Η ανησυχία που εκφράζεται είναι μήπως η αναγκαστική αυτή προσκόλληση στην αγγλική γλώσσα εγκυμονεί κινδύνους για τη νέα ελληνική μήπως δηλαδή η συνεχής χρήση της αγγλικής μπορεί να αλλοιώσει το γλωσσικό αισθητήριο των Ελλήνων χρηστών και συνακόλουθα την ίδια τη γλώσσα.

Το πρόβλημα αυτό έρχεται να προστεθεί στο γενικότερο και διάχυτο προβληματισμό για τους κινδύνους που διατρέχει η ελληνική, λόγω του εκτεταμένου δανεισμού της από την αγγλική στους τομείς της πληροφορικής και των δικτύων – αλλά και γενικότερα, δεδομένης της παγκοσμιοποίησης. Είναι γνωστή η διακήρυξη των σαράντα μελών της Ακαδημίας, που ανησυχούν μην αντικατασταθεί το ελληνικό αλφάβητο από το λατινικό, σε «κείμενα παραγόμενα από ηλεκτρονικούς υπολογιστές», αναφερόμενοι προφανώς και στα γνωστά τοις πάσι greeklish.

Τιτίκα Δημητρουλία, «Τι κομίζει η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας - Don't worry για την Ελληνική», εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 2002 (αφιέρωμα στο Διαδίκτυο, διασκευή)

Διαβάζω και γράφω

1. Καταγράψτε τα ρήματα και τα ουσιαστικά από τα οποία εξαρτώνται οι υπογραμμισμένες προτάσεις.
2. Συνεχίστε τον κατάλόγό σας, γράφοντας όσο περισσότερα συνώνυμα ρήματα ή φράσεις μπορείτε να σκεφτείτε.
3. Γράψτε δύο δικές σας φράσεις, χρησιμοποιώντας ρήματα ή φράσεις από τον κατάλογο που φτιάξατε.

Μαθαίνω για τις ενδοιαστικές προτάσεις

- ▶ **Ενδοιαστικές** λέγονται οι προτάσεις που εισάγονται με τους διστακτικούς ή ενδοιαστικούς συνδέσμους **μη** (και **να μη**), **μήπως** και που εκφράζουν κάποιον ενδοιασμό (= δισταγμό) ή φόβο για κάποιο δυσάρεστο ενδεχόμενο.
- ▶ Συνήθως εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν **φοβάμαι, ανησυχώ, φυλάγομαι, υποπτεύομαι** ή από λέξεις/φράσεις με ανάλογη σημασία.
- ▶ Παίζουν τον ρόλο του **αντικειμένου** του ρήματος από το οποίο εξαρτώνται ή του **υποκειμένου** στην περίπτωση που το ρήμα είναι απρόσωπο ή, αν εξαρτώνται είτε από όνομα, είτε από δεικτικές και αόριστες αντωνυμίες ουδέτερου γένους, τον ρόλο της επεξήγησης.
- ▶ Δηλαδή οι **ενδοιαστικές** είναι δευτερεύουσες **ονοματικές** προτάσεις.

Πολυσημία της λέξης

Κείμενο 6 [Μια λέξη, πολλές σημασίες]

Μια γλώσσα δεν ξεχωρίζει μόνο κατά τους τόπους που τη μιλούν, με τις ιδιωματικές της παραλλαγές και ποικιλίες, με τα ιδιώματά της και τις διαλέκτους της. Και μέσα στον ίδιο τόπο παρουσιάζει κανονικά μικροδιαφορές λεξιλογικές, προπάντων κατά τα κοινωνικά στρώματα και τους επαγγελματικούς κύκλους που τη μεταχειρίζονται. Συνανήκουν αυτές στην κοινή γλώσσα και αντιστοιχούν στην κοινωνική και επαγγελματική κατανομή και ειδίκευση της κοινωνίας. Μια λέξη, το φύλλο λ.χ., έχει άλλη σημασία κύρια, που πρωτοέρχεται στο νου για ένα βοτανικό, έναν έμπορο χαρτιού, άλλη για ένα ζαχαροπλάστη, ένα χαρτοπαίκτη, για ένα μαραγκό, για έναν εκδότη εφημερίδας. Η ποικιλία αυτή της σημασίας δε μας εμποδίζει βέβαια να καταλαβαίνουμε στην καθημερινή ζωή, επειδή από το είδος και το θέμα της ομιλίας ή και από τα γύρω περιστατικά πάει ο νους του ακροατή σ' εκείνο που εννοεί ο συνομιλητής του: «Θα πάρει ο αέρας από το τραπέζι το φύλλο με τις σημειώσεις μου».

Μανόλης Τριανταφυλλίδης, Επιλογή από το έργο του, επιμέλεια Ξ. Α. Κοκόλης, ΑΠΘ, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1982

Διαβάζω και γράφω

Σύμφωνα με τα παραπάνω και η λέξη «ουρά» μπορεί να έχει ποικίλες σημασίες σε διάφορες περιστάσεις. Επινοήστε περιστάσεις και γράψτε προτάσεις –όσο περισσότερες μπορείτε– στις οποίες να φαίνονται οι διαφορετικές σημασίες της λέξης «ουρά». • Εργαστείτε σε μικρές ομάδες. Διαγωνιστείτε ποια ομάδα θα βρει τα περισσότερα παραδείγματα.

Μαθαίνω για την **πολυσημία** των λέξεων

- ▶ Το φαινόμενο κατά το οποίο η ίδια λέξη έχει δύο ή περισσότερες σημασίες, που όμως έχουν κάποια σχέση μεταξύ τους, έτσι ώστε το ένα νόημα να μπορεί να θεωρηθεί επέκταση του άλλου, λέγεται **πολυσημία**.
- ▶ Η πολυσημία των λέξεων μπορεί να οδηγήσει σε παρεξηγήσεις και γι' αυτό αξιοποιείται πολύ από τους ευθυμογράφους (θέατρο, κινηματογράφος, γελοιογραφία), που δημιουργούν έτσι χιουμοριστικές καταστάσεις.

▶ Διαβάστε μόνο τον τίτλο του κειμένου 7. • Τι περιμένετε από το κείμενο που ακολουθεί; • Τι απορίες σας δημιουργεί αυτός ο τίτλος;

Κείμενο 7 Δύο γλώσσες σ' ένα μυαλό Δίγλωσσοι άνθρωποι

Όσο εγώ συγκεντρωνόμουν την ώρα των αγγλικών, για να καταλάβω τι λέει η δασκάλα μας και να συνδέσω τις λέξεις με τα πράγματα, η συμμαθήτριά μου η Μαίρη χασμουριόταν. Η Μαίρη φώναζε τον μπαμπά της «ντάντι» και είχε ξεκαθαρίσει από πολύν καιρό πριν τη διαφορά μεταξύ «κατ» και «χατ», χωρίς καν να χρειάζεται να τα μεταφράσει πρώτα στα ελληνικά. Με πατέρα Άγγλο και μητέρα Ελληνίδα, μιλούσε αγγλικά και ελληνικά με την ίδια άνεση!

Η διαφορά μας ήταν πως στο τμήμα εκείνο του εγκεφάλου μου με την πινακίδα «κέντρο του λόγου» είχε θρονιαστεί η «μητρική γλώσσα», τα ελληνικά, με τους ήχους, τις λέξεις, τη γραμματική και το συντακτικό τους, ενώ στο μυαλό της Μαίρης χωρούσαν μια χαρά, χωρίς να στριμώχνονται, δύο γλώσσες με τα όλα τους. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι η Μαίρη έχει περισσότερο μυαλό! Απλώς, στον αντίστοιχο χώρο του εγκεφάλου της, όλα είναι διπλά: οι ήχοι, οι λέξεις, η γραμματική και το συντακτικό. Κάθε φορά, ανάλογα με το αν μιλάει στη μητέρα ή τον πατέρα της, ψαρεύει τις λέξεις από τη δεξαμενή των ελληνικών ή των αγγλικών, χωρίς να μεταφράζει από τη μια γλώσσα στην άλλη.

Είναι θαυμάσιο, αλλά δεν πρόκειται για θαύμα! Λίγο πολύ ο καθένας μας στη γλώσσα του, ανάλογα σε ποιον μιλάει, αντλεί τις εκφράσεις του από διαφορετική δεξαμενή. Ακόμα και στην ίδια γλώσσα υπάρχουν χίλιοι δυο τρόποι, για να πούμε το ίδιο πράγμα. Ανάμεσα στο «Παρακαλώ, ησυχία!», στο «Σωπάστε», στο «Σσςς!» και στο «Σκασμός», αν και πρόκειται πάντα για το ίδιο μήνυμα στα ελληνικά, τίποτα δεν είναι ίδιο: οι λέξεις, η γραμματική, το ύφος. Οι δίγλωσσοι άνθρωποι δεν κάνουν κάτι πολύ διαφορετικό, όταν περνούν από τη μια γλώσσα στην άλλη. Μόνο που η Μαίρη άρχισε από πολύ μικρή να γεμίζει τη δεξαμενή των αγγλικών της!

Περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2002

Διαβάζω και γράφω

1. «την ώρα των αγγλικών»: Στο κείμενο 7 η φράση αυτή αναφέρεται στο μάθημα του σχολικού προγράμματος. Δείτε τι γίνεται με τη σημασία της λέξης αγγλικά στα σκίτσα που ακολουθούν.

2. Οι υπόλοιπες υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου 7 μπορούν και αυτές να χρησιμοποιηθούν με πολλές σημασίες. Γράψτε δύο τουλάχιστον προτάσεις με την καθεμιά, όπου σε κάθε πρόταση να φαίνεται μια διαφορετική σημασία κάθε υπογραμμισμένης λέξης.
3. Μπορείτε να σκεφτείτε και να καταγράψετε λέξεις που έχουν την ίδια ιδιότητα με τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου; • Πόσες σημασίες μπορείτε να σκεφτείτε για καθεμία από αυτές;
4. Σκεφτείτε και γράψτε έναν άλλο τίτλο για το κείμενο.

Κείμενο 8 [Όταν καθυστερεί...]

Διαφημιστική καταχώριση στον Τύπο, 2004

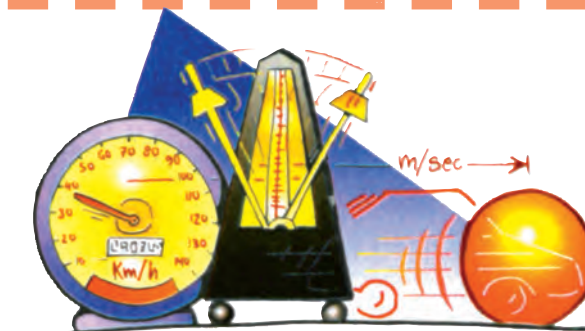
Ακούω και μιλώ

1. Το σλόγκαν της διαφήμισης είναι: «Αργεί να κατέβει: Καιρός να ξυπνήσετε!». Ποιος «αργεί να κατέβει»; • Τι καλείται να κάνει ο χρήστης του Διαδικτύου;
2. Αν η εικόνα της διαφήμισης δεν υπήρχε, το σλόγκαν θα σας ήταν κατανητό; • Αν ναι, γιατί; Αν όχι, γιατί; • Πώς η εικόνα συμπληρώνει τον λόγο της διαφήμισης;
3. Συγκρίνετε τις σημασίες της φράσης «Αργεί να κατέβει: Καιρός να ξυπνήσετε!»:
  - α. ως σλόγκαν της διαφήμισης
  - β. ως λεζάντα στο διπλανό σκίτσο.

Κείμενο 9 [Η γλώσσα της Φυσικής]

Ας θεωρήσουμε δύο σφαίρες κινούμενες προς δυο διαφορετικές διευθύνσεις, πάνω σ' ένα λείο τραπέζι. Για να 'χουμε μια πιο συγκεκριμένη παράσταση, θα υποθέσουμε πως οι διευθύνσεις των κινήσεών τους είναι μεταξύ τους κάθετες. Αφού δεν υπάρχουν εξωτερικές δυνάμεις σε δράση, οι κινήσεις θα είναι ομοιόμορφες. Ας υποθέσουμε ακόμα πως και οι ταχύτητές τους είναι ίδιες, δηλαδή πως και οι δύο σφαίρες διανύουν ίσες αποστάσεις σε ίσα χρονικά διαστήματα. Αλλά είναι σωστό να πούμε πως οι σφαίρες έχουν την ίδια ταχύτητα; Η απάντηση μπορεί να είναι και ναι και όχι! Αν τα ταχύμετρα δυο αμαξιών δείχνουν και στα δυο σαράντα μίλια την ώρα, είναι συνηθισμένο να λέμε, πως τ' αμάξια έχουν την ίδια ταχύτητα, ανεξάρτητα από τη διεύθυνση της κίνησης. Αλλά η επιστήμη πρέπει να δημιουργήσει τη δικιά της γλώσσα και τις δικές της έννοιες για δικιά της χρήση. Οι επιστημονικές έννοιες συχνά αρχίζουν με τις έννοιες που χρησιμοποιούμε στην καθομιλουμένη γλώσσα, για τις υποθέσεις της καθημερινής ζωής. Αλλά οι έννοιες αυτές στην επιστήμη αναπτύσσονται και αποβάλλουν ό,τι διαφορούμενο έχουν, αποκτώντας την αυστηρότητα που απαιτείται για να είναι εφαρμόσιμες στην επιστημονική σκέψη.

Άλμπερτ Αϊνστάιν, Λ. Ίνφελντ, *Η εξέλιξη των ιδεών στη Φυσική*,
μτφρ. Σπ. Κατσαίτης, εκδ. Επιστημονικός κόσμος, 1959

Διαβάζω και γράφω

1. Ποια διαφορά έχει η λέξη **ταχύτητα** στη Φυσική από την ίδια λέξη στην κοινή χρήση;
2. Βρείτε και άλλες λέξεις από το βιβλίο της Φυσικής σας που τις χρησιμοποιούμε στον καθημερινό μας λόγο με κάπως διαφορετική σημασία. • Επισημάνετε τις διαφορές χρησιμοποιώντας τις λέξεις σε δικές σας προτάσεις.
3. Βρείτε και καταγράψτε και άλλες τέτοιες λέξεις από άλλα μαθήματα που διδάσκεστε στο σχολείο. • Μια ομάδα να ψάξει στη Βιολογία, μια άλλη στη Μουσική, άλλη στα Μαθηματικά, στη Χημεία και όπου αλλού μπορείτε να σκεφτείτε. • Συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΛΕΞΕΙΣ - ΟΡΟΛΟΓΙΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΟ ΜΑΣ ΛΟΓΟ
Βιολογία		
Μουσική		
Μαθηματικά		
Χημεία		
Άλλο μάθημα		

Διαπιστώνω ότι:

- Ο **επιστημονικός λόγος** αντλεί λέξεις από την κοινή χρήση και τους προσδίδει ιδιαίτερο περιεχόμενο (π.χ. λέξη **ταχύτητα** στο κείμενο 9).
- Λέξεις από διάφορες επιστήμες διαχέονται στην κοινή χρήση με την ίδια ή με παραλλαγμένη σημασία.

Ακούω και μιλώ

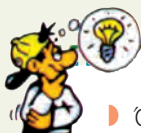
Περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2002

1. Ποια σημασία έχει η λέξη γλώσσα σε καθένα από τα παραπάνω σκίτσα;
2. Βρείτε και άλλες σημασίες της λέξης γλώσσα.

Ακούω και μιλώ

1. Στο κείμενο 1 ο συντάκτης-δημοσιογράφος υποστηρίζει την άποψη ότι «κάθε φορά που μια γλώσσα χάνεται, ένας κόκκος ανθρωπίνης σκέψης διαλύεται». Ποια σχέση πιστεύει ο δημοσιογράφος ότι υπάρχει μεταξύ γλώσσας και σκέψης; • Βρείτε στοιχεία από το κείμενο με τα οποία υποστηρίζει τη θέση του αυτή.
2. Ποια άποψη διατυπώνει ο συγγραφέας στο κείμενο 3 για τη σχέση γλώσσας και σκέψης; • Υπογραμμίστε την περίοδο λόγου, η οποία δείχνει με τη μεγαλύτερη σαφήνεια την άποψή του αυτή.
3. Ο δημοσιογράφος στο κείμενο 1 υποστηρίζει τη θέση ότι «σήμερα η πληθώρα των διαφορετικών γλωσσών μάς φαίνεται ως ένα επιθυμητό αγαθό, ως μια πολύτιμη κληρονομιά που πρέπει να διασωθεί». Με ποια στοιχεία αιτιολογεί την άποψή του αυτή;
4. Πώς τα σύγχρονα συστήματα μαζικής επικοινωνίας και μεταφορών παρεμποδίζουν τη γέννηση νέων γλωσσών; • Απαντήστε με στοιχεία που αιτιολογούν την άποψη αυτή από το κείμενο 1.

Μαθαίνω ότι:

- Όταν παίρνουμε μια θέση για ένα ζήτημα ή εκφράζουμε μια κρίση για ένα θέμα, καλό είναι να τη διατυπώνουμε με **σαφήνεια** και να την **αιτιολογούμε**, να παρουσιάζουμε δηλαδή **στοιχεία που τη στηρίζουν και αποδεικνύουν την ορθότητά της**.

- ▶ Στον σύγχρονο κόσμο, όπου η διασύνδεση και η επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων του πλανήτη γίνονται όλο και πιο στενές, συχνά θα έχετε ακούσει ή θα ακούσετε να αναπτύσσεται κάποιος προβληματισμός για την επίδραση που μπορεί να έχει αυτό το γεγονός στη γλώσσα. Τα κείμενα που ακολουθούν είναι δύο όψεις αυτού του προβληματισμού. Διαβάστε προσεκτικά και συγκρίνετε.

Κείμενο Ι0 [Χωρίς γλωσσική αντίσταση]

Από τις χειρότερες μορφές εξαρτήσεως αυτού του τύπου –μακροπρόθεσμα η πιο επικίνδυνη, νομίζω– είναι η γλωσσική μας εξάρτηση από ξένες γλώσσες, ιδίως δε σήμερα από την αγγλική. [...]

Αυτούσιες, παραλλαγμένες ή μεταφρασμένες, σμήνη ξένων λέξεων και φράσεων έχουν εισαχθεί τα τελευταία χρόνια, κι εξακολουθούν να εισάγονται καθημερινώς, με αυξανόμενο ρυθμό, από τα ποτάμια της τεχνολογίας και της διαφήμισης, που κατακλύζουν τη ζωή μας με έννοιες, εργαλεία και καταναλωτικά αγαθά, και φυσικά και με τις λέξεις που τα δηλώνουν. Έτσι, αφύλακτο το κάστρο της γλωσσικής μας ρωμιοσύνης, χωρίς δική μας γλωσσική αντίσταση ή βοήθεια και με πρόθυμο και δραστήριο Εφιάλτη την ξενομανία μας, παραδίδεται από μας τους ίδιους στον γλωσσικό οδοστρωτήρα των ξένων γλωσσών. Γιατί, όταν ο Έλληνας ράφτης και η Ελληνίδα κομμώτρια της συνοικίας μας αυτοαποκαλούνται «Tailor Μιχάλης» και «Coiffures Λίτσα», απευθυνόμενοι προφανώς σε μας τους Έλληνες συμπολίτες και πελάτες τους, κι όταν διασχίζοντας πολλούς δρόμους πόλεων, κωμποπόλεων και χωριών ακόμη έχεις συχνά την υποψία πως κατοικείς σε χώρα με άλλη γλώσσα, τότε δεν μπορεί παρά να είσαι «ώριμος» να δεχτείς αδιαμαρτύρητα κάθε ξένη λέξη που σου «σερβίρεται», και μάλιστα σε «δέσμες»:

σε -μαν	μπίζνεζμαν	σπόρτμαν	ρέκορντμαν
	σόουμαν	λάισμαν	κάμεραμαν
	μπάρμαν	μπούμαν	σούπερμαν
ή σε -άζ	μασάζ	τονάζ	φιξάζ
	μοντάζ	σπικάζ	μιράζ
	ρεπορτάζ	κολάζ	μιξάζ

[...] Ήδη χρησιμοποιήσαμε προθέσεις σε επιρρηματική χρήση: είσαι «ιν», είσαι «άουτ» και σύνθετα ακόμη, του «στιλ»: σινεμάδες, *drive in*, *σταρ-σίστεμ* και *φαστ-φουντ* – ή, επί το ελληνικότερο, *φαστφουντάδικο*.

Γιώργος Μπαμπινιώτης, Ελληνική Γλώσσα. Παρελθόν – Παρόν – Μέλλον, εκδ. Gutenberg, 1994

Κείμενο ΙΙ [Η αφομοιωτική δύναμη της ελληνικής]

Κι ωστόσο... ας μην ξεχνάμε πως πάμπολλες λέξεις της άλλοτε «αγνής και άφθαρτης» ελληνικής γλώσσας δεν είναι καν... ελληνικές. Ας μην ξεχνάμε πως η «από τριών χιλιάδων ετών» γλώσσα μας έχει υιοθετήσει κατά καιρούς χιλιάδες λέξεις απ' όλες τις γλώσσες του γύρω κόσμου – απ' τα περσικά, τα φοινικικά, τα εβραϊκά, τα λατινικά, τα σλάβικα, τα αρβανίτικα, τα ιταλικά, τα τουρκικά, τα αραβικά και, τους τελευταίους δύο αιώνες, απ' τα γαλλικά, τ' αγγλικά, τα γερμανικά... Όλες αυτές τις λέξεις η γλώσσα μας τις αφομοίωσε, τις εξελλήνισε, τις έκανε σάρκα της σάρκας της. Τόσο που, σήμερα, δύσκολα θα πίστευε κανένας πως ο περιπόθητος «παράδεισος» λ.χ. είναι περσικός, η αγνή «περιστερά» σημιτική, ο καταχθόνιος «σατανάς» εβραϊκός ή η «κούνια» που μας κούνησε λατινική...

Αυτές οι στρατιές λέξεων, παλιών και νέων, αλλοίωσαν ως ένα σημείο την ελληνική γλώσσα, αλλά δεν την έφθειραν. Θόλωσαν την «αττική καθαρότητά» της, αλλά και την πλούτισαν λεξιλογικά κι εκφραστικά, επειδή ανταποκρίνονταν στις συνθήκες και στις ανάγκες της κάθε εποχής. Η γλώσσα μας δεν έχασε ούτε την «προσωπικότητά» της, ούτε την «αρμονία» της.

Μάριος Πλωρίτης, *Τέχνη, γλώσσα και εξουσία*, εκδ. Καστανιώτη, 1997

Ακούω και μιλώ

1. Ποιον κίνδυνο για τη γλώσσα μας επισημαίνει ο Γιώργος Μπαμπινιώτης στο κείμενο 10; • Ποιες αποδείξεις προβάλλει, για να πείσει τον αναγνώστη ότι ο κίνδυνος αυτός είναι υπαρκτός και άμεσος;
2. Οι λέξεις που παρουσιάζει ο Γιώργος Μπαμπινιώτης σε δύο πίνακες, σε -μαν και -άζ, σας είναι κατανοητές; • Μπορείτε να συμπληρώσετε τους πίνακες αυτούς με άλλες λέξεις που θα σκεφτείτε εσείς;
3. Ο Μάριος Πλωρίτης στο κείμενο 11 δε φαίνεται να συμεριζεται τις ανησυχίες του Γιώργου Μπαμπινιώτη για τη γλώσσα μας και διατυπώνει μια άλλη άποψη. Ποια είναι αυτή; • Με ποια στοιχεία στηρίζει/αιτιολογεί την άποψή του;
4. Ο Γιώργος Μπαμπινιώτης στο κείμενο 10 χρησιμοποιεί τη μεταφορική έκφραση *το κάστρο της γλωσσικής μας ρωμιοσύνης*. Τι υποδηλώνει ο παραλληλισμός της γλώσσας μας με ένα κάστρο; • Εσείς συμφωνείτε ή διαφωνείτε με αυτό τον παραλληλισμό; Διατυπώστε την άποψή σας αιτιολογημένα.

Διαβάζω και γράφω

1. «Κι ωστόσο... τ' αγγλικά, τα γερμανικά»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 11. • Ποιες θέσεις διατυπώνει σε αυτό ο συγγραφέας; • Υπογραμμίστε τις δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις που χρησιμοποιεί. • Από ποια ρήματα εξαρτώνται; • Αντικαταστήστε τα με άλλα παρόμοιας σημασίας.
2. Στο διαφημιστικό φυλλάδιο *Παπαφίγκος* (κείμενο 4) υπάρχουν ξένες λέξεις γραμμένες στα ελληνικά και άλλες γραμμένες στο αλφάβητο της γλώσσας από την οποία προέρχονται. Γράψτε τις ξένες λέξεις του κειμένου χωρισμένες στις δύο αυτές κατηγορίες.

Ξένες λέξεις γραμμένες στα ελληνικά	Ξένες λέξεις γραμμένες στην ξένη γλώσσα

3. Βρείτε άλλα διαφημιστικά κείμενα για διάφορα προϊόντα και φέρτε τα στην τάξη. • Μελετήστε τη γλώσσα τους και παρατηρήστε τις ξένες λέξεις που περιέχουν. • Σε ποια προϊόντα παρατηρείτε συσσώρευση ξένων λέξεων στις διαφημίσεις τους; • Γιατί νομίζετε ότι υπάρχουν τόσες πολλές ξένες λέξεις στις διαφημίσεις των προϊόντων αυτών;
4. Αφού ξαναδιαβάσετε τα κείμενα 10 και 11, γράψτε πώς κρίνετε την επιλογή τόσων ξένων λέξεων στα διαφημιστικά φυλλάδια που μελετήσατε. • Ποιες από τις λέξεις αυτές σας ενοχλούν περισσότερο; • Ποιες σας φαίνονται πιο αποδεκτές; • Αιτιολογήστε τις απόψεις σας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Ακούω και μιλώ

1. α. Τι διαφημίζεται; • Από ποια στοιχεία της διαφήμισης καταλάβατε τι είδους προϊόν διαφημίζεται;
β. «Κύων ο Χαλιφιλής»: Τι σημαίνει;
γ. «Canis Carpetus Domesticus»; Τι νομίζετε ότι σημαίνει;
• Ποια γλώσσα σας θυμίζει;
δ. Σας φαίνεται πετυχημένη και έξυπνη η διαφήμιση αυτή;
• Γιατί ναι; • Γιατί όχι; • Αιτιολογήστε την άποψή σας.

Διαφημιστική καταχώριση
στον Τύπο, 2004

2. Περιγράψτε μια διαφήμιση που θεωρείτε ιδιαίτερα έξυπνη στους συμμαθητές σας. • Κάντε ιδιαίτερη αναφορά στο σλόγκαν που χρησιμοποιεί. • Αφού την περιγράψετε, να πείτε για ποιους λόγους σας αρέσει η διαφήμιση αυτή. • Αιτιολογήστε όσο πιο πειστικά μπορείτε την κρίση σας.

Διαβάζω και γράφω

- Αρκετές λέξεις στην ελληνική γλώσσα παρουσιάζουν πολυσημία (π.χ. γλώσσα, αγορά κ.λπ.). Γράψτε ένα χιουμοριστικό επεισόδιο παρεξήγησης, που να βασίζεται στην πολυσημία κάποιας λέξης, ή ζωγραφίστε σχετικά σκίτσα όπως αυτά της σελ. 38.
- Οι Έλληνες μαθητές στις μέρες μας μαθαίνουν τουλάχιστον μία δύο ξένες γλώσσες. Θεωρείτε ότι θα τους χρειαστούν στη ζωή τους; • Γράψτε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας, εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η γνώση μίας ή και δύο ξένων γλωσσών στον σύγχρονο νέο. • Αξιοποιήστε την προσωπική σας εμπειρία.

Στη συνέχεια, αξιολογήστε τα κείμενά σας, ελέγχοντας αν:

- η θέση του συντάκτη του άρθρου είναι σαφής,
- διατυπώνεται με εύστοχα ρήματα και τις κατάλληλες δευτερεύουσες προτάσεις,
- χρησιμοποιούνται αρκετά (3-4) στοιχεία, για να αιτιολογηθεί η θέση του συντάκτη,
- το ύφος του κειμένου ταιριάζει σε μαθητικό έντυπο.

Διαθεματική εργασία

Γνωρίζετε την ιστορία της ελληνικής γλώσσας; • Με ποιες μορφές συναντάμε την ελληνική γλώσσα στα γραπτά κείμενα;

- Χωριστείτε σε ομάδες.
- Μια ομάδα να διερευνήσει την ιστορία της ελληνικής γλώσσας και να φτιάξει έναν χρονολογικό πίνακα με τις περιόδους της.
- Η δεύτερη ομάδα να βρει μικρά κείμενα αντιπροσωπευτικά από τον 8ο αιώνα π.Χ. ως τον 10ο αιώνα μ.Χ.
- Η τρίτη ομάδα να βρει κείμενα αντιπροσωπευτικά από τον 11ο ως τον 20ό αιώνα μ.Χ.
- Η τέταρτη ομάδα να κάνει συγκρίσεις ανάμεσα στα κείμενα των διάφορων περιόδων. • Τι έχει αλλάξει και τι έχει παραμείνει ίδιο σήμερα;
- Συνθέστε σε μια αφίσα τον χρονολογικό πίνακα, τα κείμενα ανά περίοδο και τις βασικές παρατηρήσεις σας και αναρτήστε τη στην τάξη σας.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

Δευτερεύουσες προτάσεις

Ονοματικές

Λειτουργούν ως .....
ή .....
στο ρήμα άλλης πρότασης.

Επιρρηματικές

Λειτουργούν ως
.....

	Ειδικές	Βουλητικές	Ενδοιαστικές
Σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγονται	.....	.....	.....

- Η λέξη φύλλο φέρνει στον νου άλλο πράγμα σε έναν βοτανολόγο και άλλο σε έναν ζαχαροπλάστη. Αυτό συμβαίνει, επειδή .....
- Διατυπώνω μια κρίση αιτιολογημένα σημαίνει .....

